

miselnost in neizkušnost kupčevo in ga pregovori za kupčijo, ki ni prikladna njegovim razmeram, ali mu proda stvar za ceno, katera je neprimerno večja od njene vrednosti, — in če takšne posle opravlja obrtovno. Zoper to določilo se sosebno odločno obračajo prizadeti trgovski krogi, češ, da agitacija proti trgovini na obroke izvira od stalnih trgovin, da je pa drugod ostrine konkurenca obrusila, da druge države podobnih kazenskih določil nimajo i. t. d. — Pomisliti pa je treba, da tako razprostrta trgovina na obroke je sad najnovejše dobe in da marsikje zakoni še prilike niso imeli, pečati se s tem vprašanjem. Kar sosebno zadeva naše slovensko stališče, moramo želeti, da se ta kupčija omeji, in nikakor nam ne bode žal, če nam izostanejo ti gosti iz rezidence.

O gospodarstvu in njegovih vrstah.

(Dalje in konec.)

Svetovno gospodarstvo obsega gospodarstvo vesoljnega človeštva ne oziraje se, prospevajo li pojedini narodi ali pa propadajo. Tudi to vrsto gospodarstva učijo in razpravljajo v nauku o narodnem gospodarstvu. Bavi se z gmotno koristjo narodov: razločno preiskuje, na kateri način zadoščajo potrebi hrane, obleke, stanovanja i. t. d. pojedini narodi, in kako vpliva to zadoščanje na celo narodovo življenje. Čim tesneje se narodi dotikajo, tem bolj in krepkejše priobčujejo si svoje napredke; vsak narod proizvaja blago, katero najlože prideluje, in zamenjuje ga po svetovni trgovini s takšnim, katerega rabi, a ga sam ne more proizvoditi. Mnogokrat sodeluje pri istem delu več narodov sodobno, n. pr. pri svetovni izložbi, pri Sueškem prekopu; semkaj spadajo tudi trgovinske in plovstvene pogodbe, železnica čez goro Gotthardtovo i. t. d. Za svetovno (človeško) gospodarstvo je do sedaj moči samo pokazati znamenite priprave: občnostni duh in značaj znanosti; mednarodna razdelba dela; poprava cest, vozil; izseljevanje na tuje; večji mir in potrpljivost med narodi i. t. d. — V svetovno gospodarstvo smemo tudi šteti pra-

vilno ravnanje z vesoljno narodo na suhem in v vodi, po gorostasnih gorah in na neizmernem morji, in ker vse to visoko presega človeške moči, zato smemo to vrsto gospodarstva prav imenovati tudi „božje gospodarstvo.“

Rekli smo, da je narodno gospodarstvo organizem, da je organsko ali ustrojno delovanje pojedinih delov, ker vsak svojo dano si nalogo izpolnjuje in ker potem vsi deli vkupe podeljujejo celemu gospodarstvu določeno obliko. Gospodareče osebe so tu v določenih odnošajih med seboj in z gospodarskim blagom, in to sodelovanje je prirodno ali pa uravnano po človeški pameti; odnošaji pa so določeni z zakonom ali pa samo z običaji in svobodnimi dogovori ali pa so s silo zatrjeni. V narodnem gospodarstvu je moči misliti dve krajnosti: lahko je urejeno popolnoma svobodno, rekše, da vsakedor sme z gospodarskimi pridelki storiti, kar mu je drago — ali pa je zelo omejeno gospodarstvo, če namreč gospodareča oseba sme le v točno označenih mejah točno označeno delati in uživati. Vender krajnosti sta jednako dalječ od tistega gospodarjenja, katero je od pamtiveka do dandanes opazovati v ljudstvu. Predno se gospodarstvo prične organizovati ali urejati, vpliva nanj surova sila; sčasoma šele se je razvilo do denašnje stopinje, to dolgo dobo pa so pri tem razvoji nekateri narodi napredovali, nekateri pa zaostajali. V narodih so nastopile raznovrstne gospodarske razmere, in razvijajoče se narodno gospodarstvo oddaljuje se od prirodnega temelja bolj in bolj, postaje narejeno in samodelsko: deljenje in razporedba truda, kopičenje kapitala v rokah pojedincev, vsakovrstne tehnične poprave, občila, mašinstvo i. t. d. To vse dela in meri v to, da se gospodarstvo oddaljuje od svoje prvotne prirodne podstave, — kako dalječ, tega seveda ni moči reči. Kakor torej ne moremo določiti meje, kako visoko se lahko narodno gospodarstvo povzdigne, tako nam ni znano, kako nizko utegne pasti. Pojedini človek dospe do vrhunca svoje zlate dobe in sreče, a gre zopet nazaj; prav tako se godi celim narodom; dasi popolnoma ne izginejo, vender životarijo samo kakor deli drugih narodov. Problem padanja je razlagati od tod, ker imovina, posedovana in povžita, slabí in dela mlahave ljudi; le odličnjaki se morejo upreti mlitavosti. Navadno se narodi po onem potu nazaj pomikajo in padajo, po katerem so poprej napredovali in

dosegli vrh slave, — ker nijeden človeški pot ne drži v neskončnost. Sicer pa se lahko naravnost trdi, da narod, ki je nabožen in nrvstven, ima zaradi tega največje dobrote obstanka in dokler si jih ohrani, ne pade nikedar v brezdno, ne neha bivati. Previdnost božja je namreč vsakemu narodu podelila, česar drugemu manka, in to zovemo narodni značaj, narodno mišljenje in obliko, — to je prav tisto, kar ga vzdrža ter razlikuje od drugih narodov.

Gotovo so vsi narodno-gospodarski zakoni in naprave za narod, nikakor pa narobe. Če se preminjajo, to ni kvarno, nego dobrodelno. Narodno-gospodarski uzori ne pretijo torej drug drugemu brezpogojno, ampak vsak uzor je prikladen za svojo dobo in svoj narod, — takó nimamo za vse narode in vse dobe splošno veljavnega gospodarskega uzora, kakor tudi nimamo za obleko vseh pojedinih ljudij obče priležne mere. Brezdvomno pa doseže narodno gospodarstvo svojo najsjajnišo dobo, kedar lahko zadovoljuje največjo množino ljudstva ter njegove resnične potrebe sodobno in popolnoma; tem krepkejši je narod, čim več ima imovitega, omikanega, zadovoljnega in srečnega ljudstva.

Čitajoč ta in slična narodno-gospodarska glavna vodila, domisli se človek nehoté, da znabiti se teh pravil previdnost hoče poslužiti in nam ž njimi razlagati svoje divne narodno-gospodarske zakone in naprave v jasni besedi. V tej stroki moramo tudi mi Slovenci napredovati, da tako stvar prav umejoč dospemo do imovitosti in samostalnosti, ker lepe umetnosti in znanosti so proizvodi vzvišene težnje, umstvene sposobnosti in delavnosti zrelega, politiški samostalnega in imovitega naroda. (J. Šuman, die Slovenen 1881 str. 173). Trdno pa smo prepričani, da na tem važnem, prekrasnem in za naš narod še malo obdelanem polji bode tudi duhovita slovenska mladina zastavljala čedalje več svojih močij.

A. Kupljen.

